

Gruvbolaget Rössing driver en urangruva i Namibia och fler företag försöker nu komma in på marknaden.

Uranbrytning allvarligt hot mot miljön

■ I Namibia finns stora fyndigheter av uran och gruvindustrin vill inget annat än expandera. Även till priset av mycket allvarliga konsekvenser för miljön och överkörda medborgare.

NÄR MARIETA ENGELBRECHT GICK på sitt första möte med Valencia Uranium i april 2007 hade hon redan onda aningar. Hennes farm, Namib Plaas, 90 kilometer sydöst om Swakopmund, hade just blivit granne med en urangruva. Grannfarmen Valencia såldes till ett kanadensiskt gruvföretag, och nu kallades de boende i området till ett första möte.

– Vid det första mötet sa de att de inte skulle använda grundvattnet. De skulle skaffa vatten från en avsaltninganläggning. Men deras planer ändrades snart, säger Marieta Engelbrecht

I december 2007 förklarade Valencia Uranium att de tänkte använda grundvattnet i området, 300 kubikmeter per dag, för att bygga själva gruvanläggningen. Jordbrukarna i området protesterade, och menade att det nästan inte finns något grundvatten i området.

– Det är en av de torraste platserna på jorden. Vissa år regnar det 100 millimeter. Andra år ingenting alls. Jag har vilt på min

farm. De dricker från naturliga källor. Om grundvattnet försvinner dör allt liv ut, säger Marieta Engelbrecht.

I FEBRUARI FÖRKLARADE VALENCIA URANIUM för de boende i området att de tänkte ansöka om tillstånd att ta upp 1 000 kubikmeter vatten per dag ur marken. Senare fick de veta att ministeriet för gruvor och energi redan godkänt tillstånden, utan att först tillfråga de boende i området.

– Då beslutade jag och min partner oss för att utmana dem, säger Marieta Engelbrecht.

Med hjälp av rättshjälpsorganisationen *Legal Assistance Centre* tog Marieta Engelbrecht upp kampen mot urangruvan för att rädda miljön i hennes närområde.

Ministeriet som utfärdade tillstånden att ta upp vatten gjorde det som om området kring farmen Valencia var ett område med undervattensreservoarer. Men området hade aldrig fått

den klassificeringen. Domstolen förklarade Valencias tillstånd som ogiltiga.

I juli 2008 ansökte Valencia Uranium åter om tillstånd att ta upp vatten i området. Ministeriet skickade ut ett cirkulär till de boende i området för att de skulle kunna lämna kommentarer eller protestera mot ansökan. Men återigen fick Marieta Engelbrecht och hennes grannar veta att ministeriet kört över dem.

– När vi fick cirkulären hade ministeriet redan gett tillstånd för försök med upptagning av vatten. Detta trots att de förra tillstånden förklarats ogiltiga i domstolen, säger Marieta Engelbrecht.

Senare under 2008 kom ännu ett cirkulär där farmarna i området ombads kommentera eller protestera mot att Valencia Uranium skulle få tillstånd att ta upp 1000 kubikmeter vatten per dag. Återigen blev tillstånden godkända utan att de boende åsikter beaktades.

— DET ÄR HÖGST TROLIGT ATT DET ÄR MUTOR inblandade. Hur kan man rättfärdiga att ta upp 1000 kubikmeter vatten per dag i ett sådant här område? undrar Marieta Engelbrecht.

Med hjälp av Legal Assistance Centre utmanade hon återigen godkännandet av vattentillstånden, och även denna gång förklarades de ogiltiga i domstolen. Valencia Uraniums miljöombud sade upp sig, och den nye har inte syns till.

– Valencia Uranium försökte då sälja gruvan till gruvmagnaten George Forest, som är ökad för smutsiga gruvföretag i Kongo. Som tur var gick köpet inte igenom, säger Marieta Engelbrecht.

Sedan Valencia Uraniums miljöombud sade upp sig har de boende i området inte hört ett ord från gruvledningen. Nu ryktas att gruvan ska bygga ett samhälle för arbetare på farmen Valencia.

– Det här området klarar inte stora massor av människor. Miljön är alldeles för sårbar, säger Marieta Engelbrecht.

Foto: Johannes Berndalen

– Hur kan man rättfärdiga att ta upp 1000 kubikmeter vatten per dag i ett så torrt område? undrar Marieta Engelbrecht.

Foto: Johannes Berndalen

– Många turister kommer för att se den storslagna, öde naturen, och i det landskapet vill de nog helst inte se urangrutor, tror Morgan Hauptfleisch.

På Södra Afrikas institut för miljökonsekvensbeskrivningar (SAIEA) arbetar Morgan Hauptfleisch just nu på uppdrag för ministeriet för gruvor och energi med att få klar en stor miljökonsekvensbeskrivning för hela den pågående uran-ruschen som pågår i Namibia.

– Tidigare har det gjorts studier för varje gruva, men inte för vad hela uranbranschen har för total inverkan på miljö, samhälle och ekonomi, säger Morgan Hauptfleisch.

I Namibia har uran brutits i 30 år. Det är gruvan Rössing Uranium som var först på plats, men har de senaste åren fått sällskap av gruvorna Langer Heinrich och Trekopje.

Med den begränsade tillgången på olja och kol och dess stigande priser har efterfrågan på uran skjutit i höjden. Den internationella trenden att försöka minimera koldioxidutsläpp har ytterligare ökat priserna på uran.

SAIEA har satt upp fyra tänkbara scenarier för hur den närmaste utvecklingen i Namibia kan se ut. I scenariet med minst utveckling förutspår SAIEA att de tre befintliga gruvorna plus Valencia Uranium kommer att vara i drift år 2020. Nästa scenario tror på fem till sju gruvor, och det största förväntade antalet gruvor år 2020 är tolv. Det fjärde scenariot kallar SAIEA för "boom and bust", vilket betyder att ett stort antal gruvor etableras, men sedan ger upp och lämnar landet utan något planerat stängande av gruvorna.

Anledningen till en sådan situation kan var ändrade världsmarknadspriser, förbud mot kärnkraft eller någon annan förändring som inte gått att förutspå.

MORGAN HAUPTFLEISCH TROR att det är omöjligt att Namibia kommer att avstå från att bryta uran av miljö- eller andra skäl. Han menar att ett land under utveckling behöver arbetena och inkomsterna.

Men i sina studier ser han en konflikt mellan gruvbranschen och Namibias andra stora inkomst, turismen.

– Uranbrytningen påverkar ett stort antal människor och naturen negativt på lång sikt, säger Bertchen Kohrs.

– Tyvärr kommer Namibia att bli tvunget att göra vissa offer inom turismen om uranbranschen fortsätter att växa. Många turister kommer för att se den storslagna öde naturen, och i det landskapet vill de nog helst inte se urangruvor.

I Namibia kommer 25 procent av landets inkomster från gruvbranschen. Turismen står för 14,2 procent av landets BNP. Ett område där de två näringarna har svårt att fungera smärtfritt samtidigt är naturskyddsområdet Namib Naukluft, ett område stort som Schweiz, som lockar stora skaror turister varje år. Nu har gruvföretag hittat stora fyndigheter uran i området, och det tycks bara vara en tidsfråga innan de första gruvorna slår upp portarna, trots att fyndigheterna ligger i en nationalpark.

Bertchen Kohrs, ordförande för miljöföreningen *Earth Life Namibia*, tycker att det är vansinne att ens tänka sig urangruvor i en nationalpark.

– URANBRYTNING GER INKOMST PÅ KORT SIKT för ett fåtal människor. Samtidigt påverkar uranbrytningen ett stort antal människor och naturen negativt på lång sikt, säger hon.

Hon har redan sett många gruvor i Namibia öppnas och sedan lämnas vind för våg när de inte är lönsamma längre.

– Områdena kring gruvorna är helt förstörda av gifter som används i gruvindustrin. Vad ska hända när urangruvorna stänger? Vem ska övervaka processen? Jag har hört själv från en av ledarna i gruvbranschen att Namibia inte har kapacitet att klara av det, säger Bertchen Kohrs.

Morgan Hauptfleisch på SAIEA är mer positivt inställd till övervakningen av gruvoperationerna.

– Den utredning vi gör nu kommer att föreslå ett ramverk för hur gruvoperationer får gå till. Vi kommer att föreslå minimistandarder och minimilöner och göra Namibias uran till ett varumärke. Central Namibi Uranium ska stå för gruvdrift som tar hänsyn till miljö och människor, säger Morgan Hauptfleisch.

På frågan om att använda grundvatten för gruvdrift är Morgan Hauptfleisch mycket bestämd.

– Det kan vi inte tillåta. Vår rekommendation blir att allt vatten som används i uranbranschen ska komma från avsaltningsanläggningar och havsvatten, säger Morgan Hauptfleisch.

LABOUR RESOURCE AND RESEARCH INSTITUTE (LaRRI) är ett forskningsinstitut i Namibia som bland annat undersöker arbetares rättigheter och industrins sociala inverkan på människor. Ordföranden Hilma Shindondola vill inte ha en enda urangruva i Namibia.

– I Namibia vet arbetare inget annat om uranbranschen än att den skapar jobb. Anställda på gruvor har ingen kunskap om gruvindustrins negativa konsekvenser, eller vad som händer den som utsätts för strålning. Det kan ta mellan 10 och 20 år innan skadorna från strålning syns, säger Hilma Shindondola.

LaRRI har intervjuat 50 före detta anställda på Rössing Uranium, som etablerades 1976. Alla svar är likartade. Ingen använde skyddskläder. Ingen fick veta något om riskerna att bli sjuk för den som utsatts för strålning.

– Många berättar liknande historier. De testades av en läkare varje år, men få fick tillgång till resultaten. Efter ett tag började kolleger bli sjuka. På 80-talet började ledningen förtidspensionera sjuka arbetare som inte klarade av att arbeta längre, säger Hilma Shindondola.

EN AV PERSONERNA som intervjuades hade arbetat som forskare i labbet på urangruvan. Han testade och blandade kemikalier, och blev senare sjuk. Han uppsökte en läkare som berättade att hans celler växte onormalt. Men Rössing Uranium accepterade aldrig att ta på sig ansvaret för hans skador.

– Vi måste varna gruvarbetare som börjar på urangruvor att det finns risker i branschen. Det är bättre att de är informerade innan de beslutar sig för att ta jobbet, säger Hilma Shindondola.

JOHANNES BERDALEN

Windhoek

– Anställda på gruvor har ingen kunskap om gruvindustrins negativa konsekvenser, eller vad som händer den som utsätts för strålning, säger Hilma Shindondola.